

Zakaj čezdalje več kmetijstev pride na kant!

To res je dandanes silno važno vprašanje, ako se pomisli, da kmetijstvo je tisti temeljni kamen, na kterega so vsi drugi stanovi postavljeni, brez kterega ne bil bi mogoč ljudski obstanek na zemlji, zakaj, ko ne bi kmeta bilo, morali bi vsi drugi stanovi prestat, ker dobivajo živež od pridelkov kmečkih rok. To so vže od nekdanj vsi modri vladarji spoznali, in zato največo pozornost obračali na kmetijstvo. Tako, na priliko, Kitajski cesar še zdaj po nekdanji šegi vsako leto enkrat z veliko slovesnostjo orje; to je počesčenje kmetijstva in imeniten praznik vsega cesarstva, zato so pa Kitajci blizo najumniši in najpridnejši kmetovalci. Ravno tako je storil tudi naš ranjci cesar Jožef II. v izgled, koliko spoštovanja da je vredno kmetijstvo.

Al vrnimo se k našim besedam, ki smo jih postavili na čelo tega članka.

Mnogi pravijo, da je kmet neveden in da ne zná prav gospodariti; zato mu gré vse pod zlo. Spet drugi mu očitajo, da se nič novega in boljšega ne poprime, ampak se drži zmirom starega kopita, kar je od očeta ali prededa slišal ali delati videl, duh sedanjega časa pa tirja tudi od kmeta večega napredka. Vse to je res nekoliko resnice; al vendar kdor kmetijstvo prav pozná in njegove razmere, ta bo sodil vse drugači. Če se bolj na tanko pogleda, kako veliko veliko kmetov marljivo in umno svoje polje obdeluje in skrbno svojo živino krmi, ne more se jim potem kaj tacega očitati.

Zato moremo vzrokov iskati drugod, in sicer pri korenini, to je, pri tem, kar je poglavitna reč, in to so: preveliki davki in prevelike dote. To, to so tisti črvi, ki kmetijam korenine spodjedajo, da jih toliko vsahne in na boben pride, kar nam pričajo obilne skušnje. Kdaj poprej se je neki slišalo, da je bilo toliko gruntov prodanih kakor ravno zdaj, od kar so se davki tako silno visoko narasli, in se dote tako močno povikšale, da pri marsikterem posestvu breme davkov in družih dolgov zemljiško vrednost presega, razun tega pa še družih nesreč kmeta zadene pri živini in na polji, kterim se vbrani ne more, podpore pa nasproti le tako malo ali celó nobene nima. Kako potem si zamore kmet na bolje pomagati, ko komaj vé, kakošen je denar, pridela pa k večemu o dobrih letinah le toliko, da more družino svojo preživiti in davke odrajtati. Kaj pa še le potem, če je letina nekoliko slabeja, ko je treba še žita kupovati, kasa pa je prazna in tržiti ni s čem, gosposka ga pa tirja od vseh strani za davke in mu pogostoma pošilja briča z žandarjem, ki v hišo pokonci prikobacá mogočen kakor petelin, in se grozi nad kmetom, češ, če ne plača davka, ti bomo vse prodali. Ali mar mislite, da taki tiči, kakor so briči, zastonj hodijo okoli hiše? Nikakor ne! vselej jim je treba kaj za pot plačati.

Torej glejte, tisti možje, ki vam je v vaše roke izročeno, da po novem katastru zemljiški davek merite, na našo revno in z davkom preobloženo deželo, da se prenapeti zemljiški davki znižajo, in naložé taki, kakoršne ljudstvo zmore.

Treba bi pa tudi bilo, kedar se otrokom dote izgovarjajo pri ženitvah in izročevalnih pismih, da se ne bi tako tje v en dan brez premislika domačem u na hrbet nakladalo več, kakor je posestvo vredno.

Naj omenim tudi novo vojaško postavo, po kteri mora vsak biti vojak; ona je gotovo iz mnozih ozirov preostra in celó škodljiva kmetijstvu, ako se pomisli, koliko časa in denarja zgubi kmet, predno svojega sina začasno vojašine oprosti in naposled vsega tega mu ga včasih še k vojakom vzemó, ko ga živo potrebuje domá pri delu in drugem gospodarstvu. Ali ne bi bilo bolj

pravično, da bi se postava tako preuredila, da bi vsak oče, čegar zemljišče meri 4 orale obdelovalne zemlje, smel za dom obdržati enega sina, kteremu misli vprihodnje gospodarstvo izročiti, kajti vojašine oproščeni sin bi se gotovo z večo marljivostjo kmetijstva poprijel, in to ne bi bilo samo dotičnemu kmetijstvu, temuč posrednje tudi celi državi na korist. M. I—r.

Obrtnijske stvari.

Hornofovo hranilno ognjišče.

Splošna pritožba zoper navadna hranilna ognjišča (Sparherd) je, da se pečenke in druge tvarine v njih nikoli tako dobro in okusno ne napravijo, kakor v odprtih ognjiščih. Temu v okom prihaja „Hornofovo hranilno ognjišče“, ki je v „Kärnt. Bl.“ tako-le priporočano: Č. k. izključljivo Hornofovo hranilno ognjišče presega na vsako stran vsa do zdaj napravljena hranilna ognjišča. Ono je namreč zboljšano in tako uravnano, da vročina pečico (Bratröhre) ne le od vzgor ali vzdol, ampak od vseh strani enako obteka in ob enem brani, da prehudo in preaglo ne pripeka.

Posebno se pa še to ognjišče priporoča zarad tega, ker malo prostora jemlje, hitro peče in kuha, malo kurjave potrebuje, je trpeče in se lahko snažiti dá, ter ne spušča ne dima ne sopara po kuhinji in ker je dober kup. Kdor si ga hoče omisliti, naj se oglasi pri izdelovalcih Hornof-ovih hranilnih ognjišč v Wolfsbergu na Koroškem.

„Slov. Gosp.“

Šolske stvari.

Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik, ali ne?

To vprašanje obdelovalo se je obilo v raznih učiteljskih zborih ravno preteklih let. Učitelji bili so v tem, kakor pregovor pravi, „kolikor glav, toliko misli“, ali prav za prav: „kolikor želj, toliko misli“.

To pa je čisto naravna reč. Učitelj, ki ni bil še orglavec in ni še nikdar „mežnaril“, ni tedaj čul na vsako uro ponoči in podnevi, da ne bi zamudil dolžnosti svoje; — ki ni vstajal zgodaj in opravljal v najhujšem mrazu teh služeb; — ki se ni trudil s podukom v petji pri takih osebah, ki nimajo še nikakoršnega razumka o tem; — ki ni čutil težke butare na svojih plečih in ni požiral grenkih besed pri vsem trudu in vsi pridnosti svoji: on ne vé in ne more vedeti, kaj je ta stan. Da! takim sitnostim se vsak rad odteguje, da bi ne se učil.

Ni tedaj vzeti za zeló nekterim učiteljem, ako so izrekli: „proč z mežnarijo, proč z orglanjem“; vsaj vsaki rad odvalí, kar ga preveč teži.

Kdor pa to reč prevdari mirno in temeljito, spoznal bode, da je pravo, ako učitelj ostane tudi za naprej orglavec, in to iz sledečih razlogov:

1. Učitelj je navadno edini v srenji, kteri se temeljito izobražiti more v glasbi, kajti on se v tem zraven drugih predmetov lahko uri v šoli kakih šest do osem let, ako se je bil odmenil za učiteljski stan, a tudi v službi mu ostaja toliko časa, da lahko vedno napreduje.

2. Mnogo srenj je, ki posebnega orglavca izdržati nikakor ne morejo.

3. Ima učitelj najlepšo priložnost, odgajati si pevcev in pevek od mladih nog.

4. Se služba orglavca vjema z učiteljskim stanom

prav lepo; vsaj je on posebno na kmetih zraven duhovnov skor edini pospeševatelj tega, kar more izobraževati narod, tedaj tudi petja in glasbe, ki sta oddelek tako imenovanih „lepih umetnosti“.

5. Učitelju tedaj nikakoršne nečasti ne dela, ako on vodi petje in ga spremlja z mogočnimi glasovi orgelj, temveč srenja ga le še bolj spoštuje, ako on tudi tu stori svojo dolžnost in je vse v pravem redu.

Kdorkoli je slišal glasbo v bolj omikanih deželah ali je vsaj čital o njej, priznaval nam bode, da smo v tem še daleč zadej, in ako hočemo na zastavi imeti „Naprej“, da moramo o tem kaj več storiti ko do zdaj. Učitelju samemu ni in ne more nalagati se vse breme, ker on živi in dela le za enega; združene moči pa lahko vse storé. Treba je tedaj, da tisti, ki jim je toliko mar za glasbo, brusijo samo jezikov ne, ampak samí kaj storé ali vsaj k temu kaj pripomorejo.

Da bi se pa pri nas dobra glasba vedno bolj pospeševala, treba bi bilo:

1. Da bi bili učitelji v glasbi bolj izobraženi. Za to je pa treba že pripravnišnici več ur vadbe na teden, kot se navadno za to določuje. Umetnik Kullak je zahteval od svojega učenca pet ur vadbe na glasoviru vsaki dan; drugi je trdil, da ene ure vadbe na dan je potreba, da se človek ne odvadi; kakošen napredek bode pa pri mladenčih, ako imajo le dve ali tri ure na teden vsega glasbenega uka? Pripravniki se učé marsikaj, česar v svojem življenju rabiti ne bodo mogli. Naj odpade ono, in pospešuje naj se to, kar bode njih vsakdanji kruh.

2. Treba je, da učitelji imajo do glasbe veselje in jo pospešujejo pogumno. Da bodo pa z veseljem delali, je treba, da so bolj plačani od onih, kateri se z glasbo ne ukvarjajo. Učitelj, ki je tudi orglavec, se ima mogo učiti, česar sicer učitelj ne potrebuje. Ako hočeš količkaj orglavec in pevovodja biti, učiti se moraš zraven petja, orglanja in gosel, kar že dosti truda in časa prizadeva, pot — metodo — od stopinje do stopinje, po kateri se dajo pevci in pevke prav in dobro izuriti; vedeti in znati moraš, kaj in koliko je pevskim močém primerno; poleg tega imeti moraš sestavke v glavi in srcu, ker, kdor nima, dati ne more; pravila soglasja morajo ti biti v prstih in vedeti moraš tudi cerkvena pravila; poznati moraš kolikor toliko tudi glasbeno literaturo novejšo in starejšo dobe; pri vsem tem pa moraš, kakor pravijo, „dober želodec“ imeti — in vendar gospodovati čez glasovje. To jemlje dosti moči, najmanj tretjino časa in mnogo novcev. V službi mora orglavec, med tem, ko drugi učitelji delajo za svoj dobiček, truditi se s podukom v petji, in nihče mu ne plača in mu tudi hvale ne vé za ta poduk; ob nedeljah in praznikih, kedar drugi počivajo, ima orglavec najtežavniša opravila in je skoraj kuhan in pečen v skrbeh in težavah. Vrh vsega tega, da na kratko rečemo, ima pa orglavec še stroškov za strune, kolofonijo itd. Ako hočemo, da bode ta reč šla v prid ljudske omike naprej, je treba, da se možje, kateri imajo osodo učiteljsko v rokah, sploh na to ozirajo in ne poslušajo onih, ki ljubezen do svojega bližnjega razumejo tako-le: „kar hočeš, da bi ti drugi storili, tega ne stori drugim; česar pa ti nočeš, po vsaki ceni vrivaj drugim“.

3. Da bi se zboljšalo pred vsem drugim cerkveno petje in glasba. Cerkev, naj rekó dandanašnji „liberalci“ kar koli hočejo, je ljudstvu na deželi središče omike narodove, brez ktere se narod osrečiti ne more. Cerkev shranuje najlepše in najučenejše skladbe glasbene, je tedaj le na tem, da jih rabimo in tako damo cerkvi, kar je cerkvenega, pa tudi ne jemljemo svetu, kar je svetnega. Ako se je svet še tako pačil po šegi časa in je zametaval iznavadno dobro, cerkev obdržala

je vedno taka umetniška dela. Cerkvena glasba je mirna in zbuja vendar globoke misli in ima nežno občutljive izraze, je tedaj za mladost najpripravniše in najvarniše gradivo pri glasbenem urjenji. V cerkvi ima narod najboljšo priložnost, da boljša okus in lepočut narodno.

(Konec prihodnjič.)

Družbene stvari.

VII. občni zbor slovenske Matice v Ljubljani.

Vabilo.

Izredne okoliščine, katerih mi tukaj ni treba naštevati, so tudi letos nanesele, da se občni zbor Matice slovenske ni mogel, kakor bi se bil rad po 8. §. Matičnih pravil, sklicati poletinski čas.

Podpisani prvosednik vsled 25. §. opravnega reda določuje za VII. občni zbor

četrtak 15. dan meseca februarija t. l.

ter naznanja, da se po sveti maši, ki se bode ob 8. uri zjutraj služila v stolni cerkvi, občna skupščina v čitalnišnici dvorani

prične ob 9. uri dopoldne.

Vrsta razgovorov jej bode ta-le:

1. Prvosednikov nagovor.
2. Tajnik prebere odborovo poročilo o njegovem delovanju od 1. decembra 1870 do 2. novembra 1871. l.
3. Račun od 1. julija 1870. l. do 1. julija 1871. l.
4. Volitev treh udov, da pregledajo, presodijo in potrdijo odborov račun vsled §. 9. a) Matič. pravil.
5. Proračun od 1. julija 1851. l. do 1. julija 1872. l.
6. Volitev 10 odbornikov in sicer: a) namesto onih leta 1867. izvoljenih; ti so I) izmed ljubljanskih: gg. 1) dr. Costa E. H., 2) Lésar Anton, 3) Marn Josip, 4) Praprotnik Andrej, 5) Šolar Janez; II) izmed vnanjih: gg. 6) Cegnar Fr., 7) Cigale Matej, 8) Einspieler Andr., 9) Grabrijan Jurij, 10) dr. Kočevár Štef.

Opomba 1. Volilni list je veljaven le tisti, ki ga je družbenik lastnoročno pisal ali saj podpisal.

Opomba 2. Račun za pretéklo in proračun za prihodnje društveno leto kakor tudi volilni listi se pred razgovori razdelijo nazočim družbenikom.

Vse družbenike Matice slovenske na VII. občno skupščino vabeč srčno pozdravlja

V Ljubljani 10. januarija 1872.

Dr. E. H. Costa, prvosednik.

Mnogovrstne novice.

* Čudna zima po svetu. Na Koroškem in Salcburškem že od leta 1813. niso imeli tako hudega mraza kakor je bil meseca decembra. Iz Angleškega pa se piše, da imajo tako toplo zimo, da so v grofiji Surrey-ski, Kent-ski in Hertfordshirski okoli novega leta cele jerbaze vijolic in trobentic v polnem cvetju prinesli na prodaj v London.

* V Trnovem v Slovakiji se je po dveletnem berachenji vendar dovolila „beseda“, to je, društvo enako našim čitalnicam. Lepa ravnopravnost to Slovanom — v magjarskem kraljestvu!

* V Varaždinu se je ustanovila prva hrvaška posojilnica za kmetijstvo in obrtnijstvo po izgledu českih.

* Mnogo ljudskih učiteljev Sternberškega okraja je po Olomuškem „Našincu“ nehalo učiti v šoli, ker se jim plača ni izplačala. Kako to, vsaj se je „ustavoverski“ deželni odbor Moravski bahal, koliko da

Ker pa so naši gospodarji na družbo kmetijsko od leta do leta bolj pritiskali, naj jim oskrbi živinsko sol, ni si vedela pomagati drugač kakor tako, da je na svoje stroške, ker leta 1851. še ni bilo živinske soli dobiti v Trstu, si naročila iz Hallein-a v gornji Avstriji enkrat 50, drugokrat 100 centov. Al cena te soli z vožnino vred čez Belak je bila tako visoka (cent je stal na 5 gold. 36 kr.), da le premožni gospodarji so mogli seči po njej.

Zato pa je družba kmetijska spet začela nadlegovati ministerstvo, naj po pravilu enakopravnosti ne odteguje nekterim deželam tega, kar imajo druge dežele, in povsod napravi solarnice za zalogo živinske soli kakor kuhinjske.

Na to je 15. julija l. 1851. ministerstvo kmetijstva vprašalo družbo kmetijsko: ali ne bi hotela prevzeti zalogo živinske soli, če bi jej ministerstvo dalo potrebni kredit za to. Brž 23. dne istega meseca je odgovorila kmetijska družba ministerstvu, da prav rada prevzame solno zalogo za kranjsko deželo, — al tudi to se ni zgodilo.

Iz vsega tega — pravi poročilo — sl. ministerstvo samo vidi, da kranjska dežela ni bila še nikoli tako srečna, cesarsko zalogo živinske soli imeti, in da po takem naši gospodarji, ki so le po ovinkih dobivali živinsko sol, če si jo je kak trgovec v Ljubljani naročil, ali če jo je kdo iz Trsta dobil, poredoma niso soli dajali živini, ampak dajal jo le ta ali uni, kdor je zmožel višjo ceno.

V takih žalostnih razmerah se tedaj na Kranjskem ne more vprašanje staviti: za koliko je živinoreja pri nas od leta 1869. nazaj šla, kar se ne prodaja več živinska sol? ampak vprašanje se mora glasiti tako-le: zakaj se živinoreja na Kranjskem ni povzdignila v zadnjih letih?

Da pa se živinoreja na Kranjskem, čeravno ste jej gorenska in dolenska stran ugodni, v poslednjih letih ni pomnožila, kaže primera števila živine leta 1869. z letom 1857., ko se je predzadnjikrat štela. Poglejmo to statistiko, po kateri so našli:

	Leta 1869:	leta 1857:
kónj	19.365	20.753
goved	189.490	189.063
ovác	85.161	82.068
kóz	16.555	23.852
prešičev	63.385	94.689

Te številke *) pričajo očitno, da od leta 1857. do 1869. se živinoreja na Kranjskem ni pomaknila nikjer zdatno naprej, svinjereja pa se posebno pomaknila nazaj. Ne, da bi ta nazadek pripisovali samo temu, da živina soli ne dobiva, ker vemo, da še drugi vzroki so, ki tlačijo naše kmetijsko gospodarstvo, in to so posebno silni zemljiški davki; al tajiti se vendar nikakor ne more, da pomanjkanje soli zelo zadržuje napredek živine; kajti sol pomaga želodcu, da vse, kar koli je tečnega v klaji, potegne iz klaje in pelje v kri, da iz nje postaja mesó, loj itd. Z veliko večim dobičkom se tedaj pita živina, ki sol dobiva; slaba krma se nareja lože prebavljiva in neškodljiva, in sto- in stokrat bi se ubranile živinske kuge (vrančni prisad itd.), za katerimi pocepa pri nas vsako leto mnogo živine.

Če zdaj še primerimo število ljudstva na Kranjskem od leta 1857., ko ga je bilo 451.941, s tem, ki so ga našli leta 1869. na 463.273, in če vidimo, da imamo 31.000 prešičev manj od leta 1857., svinjsko mesó in pa špeh sta veliko večji živež kmečkemu

*) Statistični taki popisi sicer večidel niso resnični; al kakor niso bili leta 1869., tako tudi niso bili leta 1857., — primera vendar le ostane.

ljudstvu kakor goveje mesó in maslo, tedaj vidimo, na koliko škodo živežu je manjše število prešičev.

Naj tedaj vlada vse te okoliščine temeljito prevdari in spoznati mora živo potrebo, da se zniža cena živinski pa tudi kuhinjski soli, ktere pridelamo v našem cesarstvu na milijone centov. Če tujim državam prodaja sol veliko cenejše kakor domačim ljudem, naj sprevidi, da je to velika krivica; naj pa tudi prevdari to, da druge države delajo sol veliko cenejše kakor se dela pri nas v Avstriji. Glavna stvar pa je to, da vlada izpusti samoprodajo (monopol) iz svojih rok, in videla bode, da državni dohodki ne bodo škodo trpeli, ako bode sol prodajal kdor bode hotel, in na porabo soli kuhinjske, živinske, obrtnijske in gnojne vpelje primeren davek.

Šolske stvari.

Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik, ali ne?

(Dalje.)

Da se ustanovi dobro petje, treba je skrbeti za dobro izurjene pevce in pevke. Ti pa se morajo učiti od mladih nog, najboljše že v šoli. Tukaj velja pregovor: kar se Anže ni navadil, tudi Janez ne bode znal. Natančen sluh, dober čut mere (takta), kakor tudi splošna izurjenost glasbena dobí se le sčasoma po dobrih vodilih kakor gladek potez pri pisanji. Kakor je za vsak uk mladost bolj pripravna kakor odrasel človek, tako tudi za petje; pri tem je pa tudi prevdarjati, da ima mladina več časa kot odrasli in da ti ne strpé temeljitega poduka, velikrat pa tudi zgubé glas, predno se naučé dobro peti. Ako se mladina vadi polagoma po učeniških stopinjah glasbe, jej to ne prizadeva nikakoršnega truda, ker po stopinjah prirašča jej tudi moč pevskih organov in učeniška zmožnost, da! celó k zdravju jej je to, ker se jej pljuča vedno bolj širijo in utrjujejo. Pri odraslih godí se rado nasprotno: pevci ali pevke ne privajeni petja, večidel častizeljni, napenjajo svoj um in za to nevtrjena pljuča čez naravne moči, se utrudijo, zato pa se odškodujejo potem s pijačami in se tako mnogokrat končajo. Tako pride najlepša človeška zmožnost v slabo imé in nikdor se ne zmeni, da bi jo pospeševal, temveč odvraca se le mladina od tega nauka, češ, da ne zbolí ali ne postane pijana. Prijatelj! od najčistejše vode lahko zbolíš, ako je ne piješ po pameti.

Pa čemu je tega treba? prašajo nekteri. Res, zato, da bi človek živel, glasba ni potrebna; morebiti pa da pridejo dečki, kateri zdaj letajo po ulicah včasih od jutra do večera brez vsega opravila, v take okoliščine, da bi jim bila glasbena izurnost potrebna ali vsaj koristna. Gotovo pa je, da ona sladí življenje vsakemu, ter ga tolaži v žalosti in razveseljuje v veselji in mu zbuja blaga čutja. Pri vseh omikanih narodih imela je glasbena izurnost veliko veljavo. Likurg priporočal je glasbo Lacedemoncem v ostrih postavah. Pitagora imel je sledeči napis nad vratmi svoje učilnice: „Daleč od tod bodi nesveti, nikdor naj ne stopa tu sem, kdor je neveden v lepoglasji, tujec blage glasbe“. Sokrates učil se je na stare dni sopet na „lauto“. Themistokles ni hotel pri neki slovesnosti brenkati na liro, in očitalo se mu je, da ni imel dobre izreje. Svetoznani Shakspeare pravi: „Mož, ki nima glasbe v duši (v srcu), kterege ne gane lepoglasje, duhti po izdajalstvu, želi na rop; njegovo dušno djanje je temno ko noč“ itd.

Ako hočemo tedaj omikan narod — hajd na delo! Začeti pa moramo pri mladosti za cerkveno glasbo, kakor je bilo rečeno. Umetniki glasbe, ki slovó iz srednjega veka, bili so večidel pevski dečki; med njimi bil je tudi naš rojak po imenu Galus (Petelin) Carniolius (r. 1550), ktereга so, kakor pišejo, zavoljo njegove umetnije celó „po pravici v pesmih slavili“.

Čez tisoč let kazala se je ta pot kot prava, bomo li mi druge iskali? Sv. pismo pravi: „Iz ust malih si je On (Bog) hvalo napravil“. S tem pa ne bodi rečeno, da odrasli ne bi imeli petja učiti se; tudi mladeneč, ako je priden, se dosti nauči.

Da bi se mladina rada učila, ali prav za prav, da bi stariši radi dajali svoje otroke petja in glasbe učiti, bilo bi tudi treba,

5. da bi se pevcem in pevkam naklonili kaki darovi, kaki zaslužki ali kaka druga zdatna pomoč. Iz nič ni nič. Saj je mnogo dobrotnikov v farah in mestih; naj bi oni svoje blagodarne roke odpirali z naročilom, da se otroci učé petja in pojó pri službi Božji. Koliko bi oni s tem pripomogli k časti božji, dobri izreji otrok in omiki narodovi! Navaden izgovor je potem, da je za kmeta že dobro tako. O ti ubogi kmet! — vse storiš, vse živiš, vse plačaš in potem mora za tebe biti vse dobro! — Možje, kateri imate to reč v rokah, prevdarite vselej, predno kupujete cerkvene naprave sami, in zaslišite svét onih, ki to reč umejo dobro in niso samogoltni.

Naj opomnim tukaj še to, da stare naše slovenske pesmi, ki bolj izrazujejo značaj staroslovanskega petja in ki hranujejo toliko nežno čutje, preganjajo se z novimi, ki mnogokrat niso nič prida. Žalostno! Zakaj se sedanji čas Slovenec toliko boji tona v mol-glasu? — Učeni pevovodja B. Kothe pripoveduje sledeče: Kako malo se briga ljudstvo za „ton“ vem iz lastne skušnje. K fari Oppeln šteje se poleg mesta 14 majhnih srenj, od kodar ljudstvo prihaja v cerkev po 1 do 1½ milje daleč. O božiču zvečer (pri nas je slovesnost ob 5. zjutraj) zbira se na tisoče ljudstva, ki ne čakajo samo velike maše, ampak so tudi pri drugi sv. maši. Med veliko mašo peva se z godbo, in če tudi ne kaka vesela „pastirska“ maša — vendar bolj živa (navadno od „Schnabelna E. Messe“). Pri tihi maši pojó Slavjani. In kaj pojó? Oni pojó melodijo, ki izvira po Töplerju iz 14. stoletja, in ta se giblje v „molu“ — in zakaj ne v „duru“? prašal bi nemški Mihel? — Razložek med veliko mašo in med drugo, je razložek prevelik, da bi človeka ne mikalo premišljevati. Pesem (ki jo pojó Slovani) ni jim vsiljena, ni naučena v šoli (otrók ni zraven), peva jo po godbeni maši z veseljem in navdušenjem ljudstvo, ki je hodilo skoraj celo noč v dežji in viharju — ali ne občuti to ljudstvo božičnega veselja? — in pesmi v molu?

Neki župnik na prav mali fari je v nekoliko letih pri pokopih nabral toliko novcev, da je kupil kos zemlje in ondi zidal šolo brez družih doneskov srenjskih. Ali ne bi se dalo tudi za pevce in pevke na čast božjo kaj storiti? — Vsaj beremo ustanove za dijake, ustanove za vojake, ustanove za device, neveste, vdove in Bog vedi, kaj še — le „disciplina angelica“ je zapuščena sirota, ki nima toliko, da bi si opomogla! Da, iz nič ni nič, in če se ne bode za to reč vprihodnje več storilo ko do zdaj, napredovali bodemo le na videz, v resnici pa se ziblremo nazaj.

6. Potrebno pa je tudi to, da se odpravijo marsiktere napake, ki so se vrinile v cerkveno petje, med katerimi v prvi vrsti stoji orglanje poskočnic, ki so narejene za ples ali drugo šalo, a ne za cerkev. Vem, da pravijo nekteri, da s tem strežejo okusu kmetiškemu. Al to ni prav; tudi kmetu se ne sme slabo blago pro-

dajati za dobro, ako bi tudi on sam v nevednosti tako hotel. Ako narod tudi še nima pravega okusa, pa se ga bo navzel, ako bode ogledoval čedne izdelke in poslušal olikano glasbo, in tako se marsikter umetnik bode potem narodil iz naroda.

Posebno važna cerkvena naprava so orgle, ki se po pravici imenujejo: „kraljice glasbenega orodja“. Da bi to tudi vselej res bilo! Rado pa se godi, da možje, kedar napravljajo orglje, gledajo na to, kdo jih bode naredil boljši kup. Umetnik pa ne more delati v svojo zgubo in napravijo se orgle prehitro ali iz slabe robe. Potem pa popravljanja ni kraja ne konca, in v nekterih letih stanejo orgle več, kakor ko bi jih bil delal najdražji mojster, pa so vendar slabe in vedno slabeje.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Zaupnica Hohenwartu.

Zaupnice dandanes pisati je zeló težko, kajti človek mora jako pozoren biti, komú da dá zaupnico. Mnogo se sicer zaupnic porodi, al če pogledamo nekoliko bliže na njihovo spočetje, spoznali bomo takoj, kakove so v bitstvu takove zaupnice. Čas sedanji je tak, da se mora vse umetno narejati. Imamo umetne šopke, umetne večine v javnih zborih, umetno narejeno javno mnenje, zakaj ne bi imeli tudi umetnih zaupnic? Ako kdo čuti, da tla pod njegovimi nogami niso ravno trdna, tedaj je treba si jih vtrditi in za to potrebuje plošče, kateri se pravi zaupnica; ker se pa nikdo ne spametuje toliko, da bi mu jo prostovoljno prinesel, tedaj jo je treba kupiti. Kakošno veljavo ima takova ponarejena zaupnica, to vsak vé soditi. So pa včasih tudi društva ali postavne korporacije, katerim je naključje dalo nekoliko moči v roke in to porabijo v to, da ljudém svojih nazorov in načel ali svoje žlahte poskušajo koristiti s tem, da jim izrekó svoje popolno zaupanje, da se tako dotičnikovo imé vsaj med svetom v kakovej veljavi še ohrani in sicer nimajo nikakoršne mase za seboj, pa to jih ne moti, kajti postavna korporacija so in — punctum.

Tako, na primer, je ravnal ljubljanski mestni odbor, ko je v svesti si svoje neomejene moči podelil častno meščanstvo slovenskega glavnega mesta največemu sovražniku Slovanov, našemu tlačitelju na zid, ranjcemu državnemu kancelarju Beustu. Razžaljeno je bilo s tem prebivalstvo Ljubljansko, vdarjeno je bilo pa tudi s pestjo v obraz celemu slovenskemu narodu, ker je obče znano, da on Beustovih načel nikdar odobraval ni, je njegovega tlačenja na zid več kot preveč poskusil, da toraj svojega sovražnika vendar ne more po prijateljsko na ustna poljubiti.

Pa ne dosti na tej samovolji nemškutarskega mestnega odbora, Dežman si je mislil: „Spustil bom okolo hiše Sultana, da lajal bo“, in je začel v svojem „Tagblattu“ dokazovati lehkovernemu nemškemu občinstvu, da slovenski narod ne stoji za svojimi voditelji, da ni bil nikdar za spravo, ampak da njegova večina trdno stoji na tleh obstoječe ustave.

Da to ni resnica, priča zaupnica, ktero je ravnokar poslal grofu Hohenwartu slovenski narod, — zaupnica, ktera ni ponarejena, ker jo je podpisalo veliko občin v štirih deželah, o kterej se tedaj dá soditi, da je izraz pravega zaupanja ne od kakošne slavohlepne svojati, ampak od celega slovenskega naroda. Ustavoverci so hoteli Hohenwarta in njegovo ministerstvo tožiti, češ, da je s svojo poravnavo hotel Avstrijo do propada pripeljati, bode tedaj zanimivo zvedeti, kako je Hohenwartovo delovanje obsodil ves slovenski narod.

Kdor ni nesreče ognja zavarovan, vsak dan je v nevarnosti beraške palice.

Izmed vseh nesreč, ktere morejo človeka zadeti in na beraško palico spraviti, gotovo je ena največjih ogenj, ki v malo trenutkih pokonča vse človeško imetje, posamesne hiše, cele vasi in mesta, ktere je poprej stavilo sto in sto pridnih delalcev z žuljavimi rokami. Bogatin, ki je včeraj imel v obilnosti še vsakterega blaga, mora danes prositi milodarov. Koga ne prestraši to! In vendar naši ljudje na vse to premalo porajajo; čeravno je od leta do leta več pogorišč, vendar je še zmirom večje število taci gospodarjev, ki niso pri nobeni družbi zavarovani, kakor tistih, ki so zavarovani.

To nam spričujejo žalostne skušnje pri vsakem pogorišču.

Nekteri pravijo: ogenj, to je res strašna reč; al bo že Bog in sv. Florijan varoval, da ne bom pogorel. Spet drugi pravijo: zavarovati bi se bilo res dobro, al za božjo voljo, kako se bom zavaroval, vsaj imam deset in dvajset lukenj zamašiti, davkarji pa tudi nikoli niso siti itd.

Res je dandanes za ubogega kmeta zelo težavno pri tolikošnih davkih in slabih letinah na kakošno dobrohotno napravo misliti, ker slehernemu primanjkuje denarja.

Al če pomislimo na strašno nesrečo, ki jo ogenj napravi, moramo vendar reči, da noben denar, ki si ga more človek prihraniti, ni na tako dober kapital naložen kakor ravno ta, če se ž njim obvaruje velike nesreče. To pripozna vsakdo, kdor je enkrat pogorel. Toraj je moj nasvèt ta-le:

A. Da bi se za našo deželo ustanovilo posebno zavarovalno društvo zoper škodo ognja in drugih nesreč, po taki osnovi kakor je graška zavarovalnica.

B. Da bi se postava naredila, da bi moral vsak posestnik svoje poslopje pri dotičnem društvu zavarovati, ker po takem načinu bi ves denar ostajal v naši domači deželi, domá; pogorelci bi pa lahko bolj hitro s splačanim denarjem si lepše in boljše poslopje postavili, pa tudi plačilo bi bilo tako majhno, da na Kranjskem bi morebiti od vsacih zavarovanih 100 gold. plačilo komaj zneslo do 10 soldov na leto. Toraj rodoljubi prevdarite nasvet, ki ga je spisal kmet.

M. Illovar.

Dostavek vredništva. Če tudi so „Novice“ v preteklih 29 letih že na kupe papirja popisale s prigovarjanjem, naj bi vsak hišni gospodar se zavaroval nesreče ognja, vendar niso dosegle še svojega namena iz vzrokov, ki ste jih Vi, Illovar, resnično našli v tem članku. In če ste tudi Vi zopet prazno slamo mlatili s prigovarjanjem svojim, vendar bo morebiti iz te slame vsaj kako zrno padlo na rodovitna tla. Zato nismo Vašega spisa na stran djali. Kar pa se tiče zavarovalnih družeb, jih imamo že veliko, ki so cenejše kakor je graška, ktera je najdraža zato, ker je njena režija, to je, česar potrebuje za svoje uradnike itd., najdraža. Res je pa, da takrat bi domača zavarovalnica najcenejša bila, ako bi mógli postaviti si narediti, da vsak se mora zavarovati. Za tako postavo je kmetijska naša družba že pod Bachovo vlado prosila, al ni se jej dovolila. Poskusiti bode še enkrat; al dokler dežele ne pridejo do tiste samostojnosti (avtonomije), za katero se mi federalisti poganjamo, ni upanja, tega doseči, ker dunajski gospodje nam zdaj dovolijo samo to, kar oni po svoji modrosti za dobro poznajo. Gotovo smo si, da minister Giskra ne bi bil take naprave nikdar dovolil; sam za-se je pa dobro skrbel ter je bil pri mnogih na-

rodno-gospodarskih napravah tako srečen, da je v malo letih silno obogatel.

Šolske stvari.

Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik, ali ne?

(Konec)

Naj še o orglah dodam par vrstic. *)

Zastran orgel z okrajšano spodnjo osminko (oktav, kjer manjka velikih piščal in dotičnih tast „gis, fis, dis, cis“ ali kar je vse eno: „as, ges, es in des“ v manualu in pedalu) piše Seidel v svoji knjigi od orgel („die Orgel und ihr Bau“) tole: Pač ni treba dosti pojasniti, da so taka dela malopridna, nič vredna, skaze („höcht elende und sogar nichts würdige Pfschereien“), ki bi ne imele se dandanašnje v cerkvah več trpeti; ker prvič, potrebujemo na orglah enega tona tako dobro ko drugega; drugič se večidel glasbenih skladb ne dá na taki skazi, še po večem ne, izpeljavati, ali se pa izpeljavajo z veliko težo in zadnjič vendar le nezdatno in pomanjkljivo. To vé in trdi vsak orglavec, ako le ni preveč zaljubljen v staro napako.

Ravno take važnosti je prostor, kjer stojé**) pevci in pevke. Nastop vseh glasbenih moči mora biti tako vredjen, da vsi lahko voditelja ali orglavca gledajo v obraz in vidijo vsaki migljeje njegov.

Kedar tedaj napravlja se kor ali postavljajo se orgle, gleda naj se, da se dobi ugoden prostor za pevce, pevke itd. Ako bi utegnil kdo ugovarjati, da so to le malenkosti, naj pomisli, da male reči so tudi užigalnik, kresalo, goba; vendar brez tega ne napravimo ognja. Ko je bila vojaška maša v farni cerkvi Kranjski, ni hotel kapelnik svojih godcev postaviti na kor, rekši, da ne smejo nikdar stati v ravni vrsti; ker pa tu drugače ne bi bilo mogoče, postavil jih je rajši pod zvonik za orgle in v drugo spodaj v cerkev. — Kako važen je nastop glasbenih moči, pokazal je tudi predsednik društva sv. Cecilije na Nemškem. Prišedši k neki slovesnosti v cerkev vidi na koru, da pevci, pevke in godci niso bili razstavljeni, kakor je treba; šel je naravnost iz cerkve rekoč: „videl sem, slišati mi ni treba“.

Potrebno je, da je na koru vse v pravem redu, ako se zahteva količkaj dobro petje in glasba; vsaj tudi je mnogo ležeče pri kmetu in rokodelcu na dobrem in ročnem orodju. Ako manjka enega ali drugega, izpeljava ne more biti dobra. Primerja se lahko voditelj petja in glasbe s slikarjem. Slikar vzame na svojo desko (paletu) različne barve, jih primerja, sestavlja in meša po svoji umnosti in tako vstvari s pomočjo šetavk (pinsel) svoje delo (podobo). Tudi voditelj glasbe potrebuje različnih glasbenih barv, da jih sestavlja v lepo, veličastno in čutapolno soglasje. Ako jih nima ali mu jih mešajo drugi nezmožni — delo ne more biti nikdar dobro. Pri takih okoliščinah nastopili naj bi se veljavni možje na stran orglavca, da se krepko izpelje delo v čast božjo.

Ljudje, ki prihajajo v cerkev, so različni; enemu

*) V zadnjem stavku sem omenil Gallus-a; naj danes dodam še to: Gallus Jakob, prav po rodovini Händel (najbrže pa Petelin) rojen na Kranjskem okoli leta 1550. in tedaj tudi znan pod imenom „Carniolius“, bil je kapelnik škofa Olomuškega, potem cesarski kapelnik. Kot glasbeni skladatelj bil je kós najboljšim tadanjim rimskim umetnikom. Najimnitniša njegova skladba je: „Ecce quomodo moritur justus“, dasiravno je število njegovih skladb zelo veliko. Umrl je 3. julija 1591 v Pragi slavljen od mnogih pesnikov.

**) Žalibog, da pojejo sem in tje sedé, kar nikakor ni dobro.

Stran 43-46 naslovo pravil
stej grob v R. (Puparčev) in Judu ku Kozar
43
Jloyd 28.X.81

in veči veljavo imeli; mladenči pa si bodo po takem v čast šteli hvalo Božjo prepevati, in to po pravici.“ —

2. Odrašene mladenče na poti poštenja in pobožnosti ohraniti, zgubljene pa na pravo pot spet pripeljati, k temu nedeljska šola, tako osnovana, kakor jo je ranjki gosp. Janez Brence na Bistrici v Bohinji imel, po skušnji prav veliko pripomore. Da so mladenči — sami zase — o posebni uri svojo šolo imeli, se že samo umé. V to šolo so hodili odrašeni mladenči do 30. leta in nekteri še stareji — nobeden pa ne spod 16. leta; ker ranjki je dobro prevdaril in vedil, da bi odrašeni mladenči med otróci ne marali biti; zato je mlajšim raji med tednom kak dan za ponavljavni nauk posebej odločil. S samo pohlevnostjo in ljubeznijo je odrašene mladenče privabil in pridobil, da jih je bila polna šola; kolikor bolj so njegov blag namen spoznavali, toliko raji so hodili. Tisto uro je vselej dobro razdelil, tako da je bilo bolj mikavno, djansko in na mnoge strani koristno. Keršanskega nauka jim tisti čas ni veliko naravnost razkladal, temuč jim je bolj iz „Zgodnje Danice“, iz „Novic“ in iz kakih drugih bukev kako podučno prigodbo, potem od poljedelstva in sadjereje, pa napeljevanje k pobožnemu življenju in lepemu zadržanju bral, razjasnoval, priporočal. V sklep so pa po navadi kako pobožno ali drugo pošteno pesem skupaj zapeli. Ko jih je bil že prav pridobil, jim je pa posebne postave ali vodila osnoval, po katerih so se morali ravnati, tako da je bila ta šola prava družba poštenih mladenčev. Pijančevanje, ponočevanje, klafanje in klafarsko petje in drugo razujzdano, pregrešno razveseljevanje je bilo naravnost terdo prepovedano vsakemu, kdor je hotel v tej šoli ali družbi biti. Ako se kdo po tem ni ravnal, je bil posvarjen; če pa to ni pomagalo, je bil iz šole in družbe izključen; pa to je bilo prav redko. Mladenči so čedalje bolj sami spoznali, koliko lepše in boljše je pošteno, keršansko življenje; zato se je lepi sad te šole po vsi fari očitno kazal. Kamor si šel, si slišal mladenče prepevati le poštene pesmi, kakoršnih so se v šoli naučili. Ranjki jih je pa o prilikah tudi v svojo drevesnico ali kam drugam rad seboj vzel, da so se prijazno z njim pogovarjali, peli in pošteno veselili. Kako lepo je bilo viditi mladenče kot dobre ovce združene s svojim duhovnim pastirjem! Odločeno jim je tudi bilo, da so vsaj štirikrat na leto šli k spovedi; pa šli so nekteri radi še večkrat. Da se je pa to lažeje in gotovše doseglo, jim je vselej nekatere tedne v to odmenil in priporočil, naj v tem času vsak pride, kateri dan se lažeje pripravi. Koliko zaupanje in ljubezen so ondotni mladenči in možje do ranjkega imeli še potem, ko je iz Bohinja šel, se razvidi tudi iz pridjanih pisem, ki jih je enemu svojih nekdanjih nedeljskih učencev pisal.

Iz pisem ranjkega gosp. **Janeza Brence-ta**

do njegovega nekdanjega pridnega nedeljskega učenca Čučekovega Gašperja na Bistrici v Bohinju.

Kot kaplan mu je l. 1850 iz Planine med drugim pisal: „Tvoje pismo sem prejel. Veseli me, da se name še spomniš; veseli me, da je šola v tako lepem redu, in da se otročiči tako lepo in dobro vedejo. Gašper! Bog živi tebe in vso mladino! Spomni se posebno zdaj v svoji novi, lepi in imenitni službi na besede, ktere ti je pri lanski poskušnji mala deklica pušeljek podelivši rekla: „Vi ste nam že poprej veliko dobrega storili; zanaprej pa še toliko bolj vse dobro od Vas pričakujemo.“ Veseli me, da si za srenjskega predstojnika izvoljen, in upam, da boš kakor vselej tudi zdaj svoje dolžnosti natančno in zvesto spolnoval — sam sebi in celi srenji v prid. Če pridejo britkosti in težave, brez kterih gotovo ne bo; takrat, prijatelj! k Bogu zdihuj: Bog, kateri si mi ta stan naložil, mi naložil, da bi tvojo čast in srečo tvo-

jih otrók povišal; glej, jaz ne vem kaj začeti, ne morem storiti, kar je prav. Gospod! ti me vódi, ti mi pomagaj. Ti, o Bog! stori in spélji, kar jaz speljati ne morem.“ Če boš svoje delo in opravilo tako zaupljivo Bogu zročeval, bodi prepričan, da ti bo Bog gotovo, gotovo vselej pomagal. — Bog živi tudi tvojo ženo Mino. Spoštujta in vbogajta mater; posebno pa si prizadevajta, da bota ranjcega očeta posnemala, kterega se še vedno spominjam. Pojdita večkrat na njih grob, povejta jim, kako se vama godí, in prosita jih, da bi vama zadobili Božjo pomoč. Spomnita se, da bota — čez dolgo ali kratko — tudi vidva móгла svét zapustiti. — Prosim, predragi Bohinjci! molite še zame, da bi me Bog tudi tukaj podpiral, kakor me je pri vas. — Pozdravi mi vse fante, posebno moje pridne nekdanje šolarje. Pozdravi mi tudi svojo mater, Janeza — — Mihovega Jožefa — — in vse druge, kateri še po meni poprašujejo. Pozdravi mi tudi učitelja. Vsakemu zmed vas tukaj pošljem podobico naše Matere Božje. Ne jenajte moliti za — svojega prijatla — Janeza Brence-ta.

Leta 1861 mu je kot Unški fajmošter nekoliko o svoji fari pisal: „Na Unci je 87 hiš, 10 minut od tod so Slivce, kjer je 12 hiš, in četert ure od Unca je Ivaneje selo s cerkvico sv. Hieronima, kjer je 37 hiš. To je vsa moja fara. Prav lahko vse opravljam. Železnico imam prav blizo, gre skozi Unške in Ivanske pašnike; 20 minut imam na Rakek, kjer je vélika postaja. Ljudje so sploh obožali. Nekdaj so po cestah vozarili, dosti zaslužili, zemlje ne pridno obdelovali, šparati ne znali: zdaj je pa joj, ker železnica vse vzame. Tako je le, ni vsak dan za vse kramarje somenj.

Leta 1866 mu je iz Unca med drugim pisal: Tvoje pismo sem prejel in večkrat z veseljem prebral. Da se je dobra, poštena Marjana še v zadnjih urah svojega življenja na-me spomnila, me zelo veseli; — upam, da me tudi pri Bogu ne bo pozabila, me podpirala s svojo priprošnjo, da osrečim sebe in meni zročeno čedo! Bog ji daj večni mir in pokoj! — Ker sem vedno nekaj bolehen, sem bil šel pretekli teden v Terst k svojemu bratu, da sem se malo zvedril. — Vis čast. gosp. dekan Kovačič so bili tudi že pri meni; na Bohinjce se z veseljem spominjajo. — Pozdravljam tebe, tvojo družino, in vse poštene Bistriške farmane, in se vsim v molitev zročujem — Tvoj — zvesti stari prijatelj Jan. Brence. (Konec nasl.)

Iz katoliško-politiške družbe.

Društvo je imelo 28. vedrilni večer. Zbrala se je bila polna soba udov in njih družin. Potem ko je gosp. predsednik dr. Sterbenec povedal nekatere prav mične in podučljive čertice iz življenja sv. Frančiška Salezija, se je pričela tombola, pri kateri so imeli mali z odrašenimi vred dosti smeha in veselja, družba pa je z obilnimi razdanimi srečkami v svojih potrebah precej zaželeno pomoči dobila.

Pri mesečnem shodu preteklo nedeljo, 4. sveč., pa so se prav tehtne tvarine obravnavale.

Naznanil je gosp. predsednik, da pretekli mesec se je društvo pomnožilo za 7 udov ter jih je zdaj 134. — Povedal je, da vojno ministerstvo je prijazno odgovorilo na prošnjo katoliško-političnega društva zastran vojaštva mladega duhovstva, da pa odgovor je prav za prav le „komentar“ (obširniši pojasnjenje) vojaške postave.

Nato dr. Čebašek omeni g. Dimicovega napada na škofijske semeniša v konšt. društvu. Gg. bogoslovci, pravi, so ga v Danici tako čversto zavernili, da je komaj treba o tem kaj več govoriti; kajti naglo je gosp. Dimic svoj Sedan našel. — Govoril je nadalje prav čversto o napravi škofijskih semeniš, dokazal, kako potrebno je